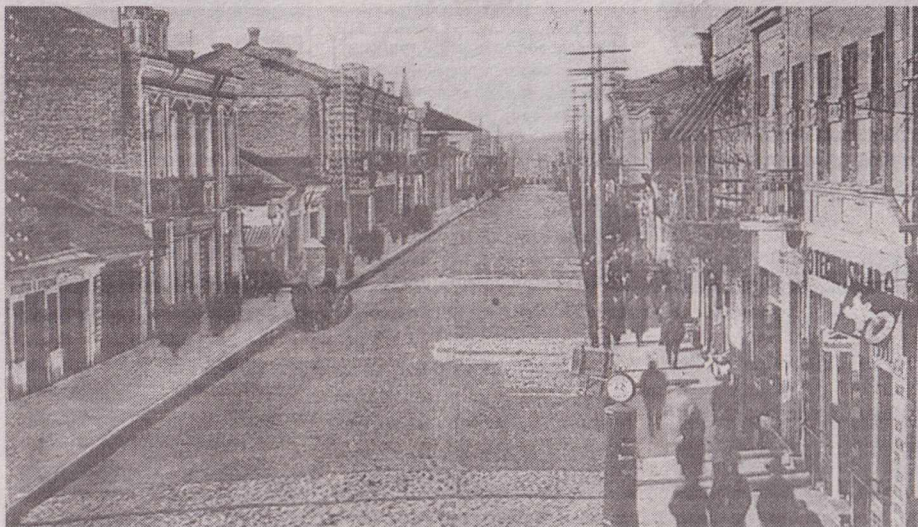

Місто 400 президентів

Вулиця 3-го Травня

скасовано. Тепер люди ходять пішки або їздять дροжками. Всі спокійні й більше не нервують.

У місті багато готелів з гучними назвами — «Європейський», «Брістоль», «Сан-Ремо», «Бель-Вью» та ін. Багато нічліжок і мебльованих кімнат. Приїжджих чоловіків у цих кімнатах, будинках і готелях власник — портє — на вході запитує: яку дівчину пан бажає на ніч. Якщо гість на цю пропозицію не пристає, портє підозріло дивиться на нього і заходить з іншого боку: «Може, панові приготувати

поряд, вони утворили б лінію завдовжки близько трьох кілометрів. Або групу, еквівалентну піхотному дивізіону. А для перевезення на уявний з'їзд до Варшави потрібно було б шість великих потягів. Подібна статистика свідчить про активне «громадське життя» в Рівному.

Два Кавкази

Один Кавказ — то ресторан на вулиці 3-го Травня. Збираються там місцеві президенти, приїжджі чиновники,

личі, приходять на допомогу закон, який дозволяє п'ятнадцятьом мешканцям створити товариство, асоціацію. Приємно сказати: «Я працюю в товаристві (асоціації), прошу пана». Ось чому в цьому маленькому місті є близько 400 товариств. Вулицями прогулюються щодня 400 голів, 400 скарбників, 400 звичайних і генеральних секретарів, а також 400 голів ревізійних комісій, 800 віце-президентів і 800 членів ревізійних комісій, 1600 членів правлінь і кілька, імовірно, звичайних, нетитулованих членів товариств. Якби можна було зібрати всіх тих, що належать до правлінь, і поставити

Рівненський водовоз

з дірвяними дахами і без даху, з безліччю прибудов, ганків і балкончиків, пофарбованих у білий, червоний, блакитний, фіолетовий та жовтий кольори. У вікнах та на балконах — не квіти, а подушки, ковдри та перини, сохне білізна. На вулицях, якими неможливо проїхати, — бігають юрби дітей, у дверях будинків та на ганках сидять на стільцях мами, які в задусі, смороді та криках віддаються солодкому сну, час від часу споглядаючи на своїх «втіх».

Вулиці Йоселевича, Обводова, Переца та інші — всюди однаковий вигляд. Неможливо йти тротуарами, які що кілька метрів перегороджені численними дерев'яними будками, пофарбованими білим вапном. То традиційні сімейні клозети, зачинені для непроханих відвідувачів на гачки або замки. Без каналізації — як і ціле місто. У тихі, безвітряні дні сморід заповнює все навколо і вповзає до помешкань. Але люди звикли до цього і важко їм уявити, що може бути інакше.

Вечірні шаленства

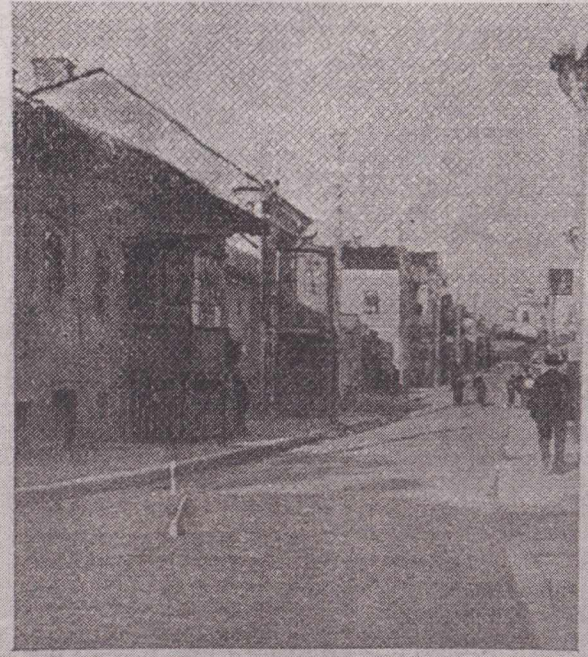
Ввечері усі, хто тільки може, незалежно від соціального стану йдуть до кінотеатру. На трьох місцевих екранах публіка дивиться на інше, яскраве, повне емоцій і вражень життя, яке ведуть десь далеко інші люди. Це єдиний вихід зі щоденної монотонної екзистенції. Пані президентки, чиновниці, пенсіонерки, продавчині, модистки — всі потім мріють про Гаррі Купера, вдаючи з себе чи то Марлен, чи то Грету, залежно від останнього фільму. Чоловіки з розчаруванням констатують, що їхні подруги нічим не нагадують ім Джоан Кроуфорд або Кей Френсіс. Проте йдуть з ними до парку Любомирських, де є кав'ярня, а в кав'ярні — дансінг. Хто хоче — може танцювати.

ванну? А може, з рибкою?». Якщо хтось «клоне» на таку пропозицію, за хвилину відвідає його темноволоса або платинова «рибка». Ванна — то тільки приманка. Бо в жодному готелі її немає. Крім того, ванни неможливі через нестачу води. Бо в місті немає водопроводу та каналізації. Вранці виїжджають на вулицю водовози, кожен веде за вуздечку коня, що тягне бочку на двох колесах, і голосно вихваляє свій товар. Відро — 2 гроші. Магістрат також робить щось подібне. Ставить автомати, з яких летять ціле відро цінної рідини, якщо вкинеш два гроші. Однак водовози дають кредит і тим ламають хитрі задуми батьків міста. Крім того, постійним покупцям вони дають знижку, а автомати — нічого, чекають тільки грошей. Задарма не дадуть навіть чверть літра води. Для водовозів вони не загрозованими конкурентами.

Президенти

Люди в Рівному, за деяким винятком, займаються торгівлею або є чиновниками. У загальному, поза національністю, поділяються на два класи — інтелігенцію та решту. Волинські селяни невідомо чому називають інтелігенцію «панамі» і заздрять її уявній розкоші. «Решта» така ж, як і всюди — темна маса. Натомість серед інтелігенції вирують великі амбіції.

Ніхто не хоче бути сірою людиною. Кожен хоче бути кимсь і прагне бути вищим, ніж інші. Принаймні мати титул, то вже велике задоволення. Тим, хто бажає ве-

Старі будинки на вулиці Шкільній

лісопромисловці, подорожуючі агенти і місцеві громадяни. Під час обідів оркестр грає «Волгу» та «Вероніку», кельнери у смокінгах безшумно подають замовлені страви, а «буржуї», розвалившись у кріслах, попивають чисту «виборову» та радіють прекрасному життю. Ситі й задоволені. Обговорюють польською, російською та єврейською свої інтереси і не думають про інший Кавказ.

Інший Кавказ — то злидні. Велике передмістя, заселене бідотою різної віри та національності. Покручені, вузькі та брудні вулички. Одноповерхові напіврозвалені дерев'яні будиночки та врослі в землю мазанки, вікна яких розташовані на рівні колін перехожих. Тут мають свій куток прості робітники, безробітні, люди, позбавлені спадку, перекупки, дрібні злодії та «бували люди». В одній кімнаті часом туляться 2-3 родини. Дорослі та діти. Тіснота, бруд і задуха. Про гігієну ніхто не дбає. Кому та гігієна потрібна, якщо нічого їсти?

Дорослі зранку йдуть до міста працювати, торгувати або красти. Діти на дорозі збирають кінські кізяки, які, як висохнуть, будуть чудовим паливом. Тих дітей дуже багато. Вони худі, брудні та обдерті. Незважаючи на це, вони бігають, граються та сміються. Своє коротке життя провели у передмісті, не бачили нічого кращого, не повинні за ним сумувати. Так росте майбутнє покоління Кавказу — покоління бідняків.

Квіти і клозети

На вулицях величезні плакати TUM. То не перші літери Дешевого універсального магазину (Taniego Uniwersalnego Magazynu), який колись існував у Варшаві, а Товариство міського благоустрою (Towarzystwo Upięszczenia Miasta) Рівного. Рівне має стати містом гарним, а як відомо, найкраще прикрашають квіти. Отож, громадяни, купуйте, вирощуйте, доглядайте, ставте квіти у вікнах та на балконах! Нехай Рівне стане містом квітів!

На жаль, ці заклики не були підтримані адміністративними покараннями. На плакатах немає стандартної фрази: «Хто не виконує вказане, може бути заарештований на строк до 6 тижнів, або оштрафований у розмірі до 1000 злотих, або ж застосовано обидва покарання». Тому Товариство міського благоустрою не покращило міста. Поодинокі квіти були де-не-де і до цього.

Після акції TUM хіба на декількох балконах з'явилися ящики з рослинами. Громадяни, вочевидь, не перейнялися закликом. Психологічно це можна пояснити острахом перед новаціями. На вулицях через це немає квітів, які б своїм ароматом вбили сморід клозетів, що знаходяться на тротуарах.

Переконатися у тому легко. Достатньо повернути з вулиці 3-го Травня ліворуч, якщо йти у бік парку Любомирських, щоб опинитися в екзотичному місці. По обидва боки вузьких вуличок височіють будівлі фантастичного вигляду. Кам'яниці з однією дерев'яною стіною, дерев'яні будинки, вигнуті в дивовижний спосіб та підперті в декількох місцях,

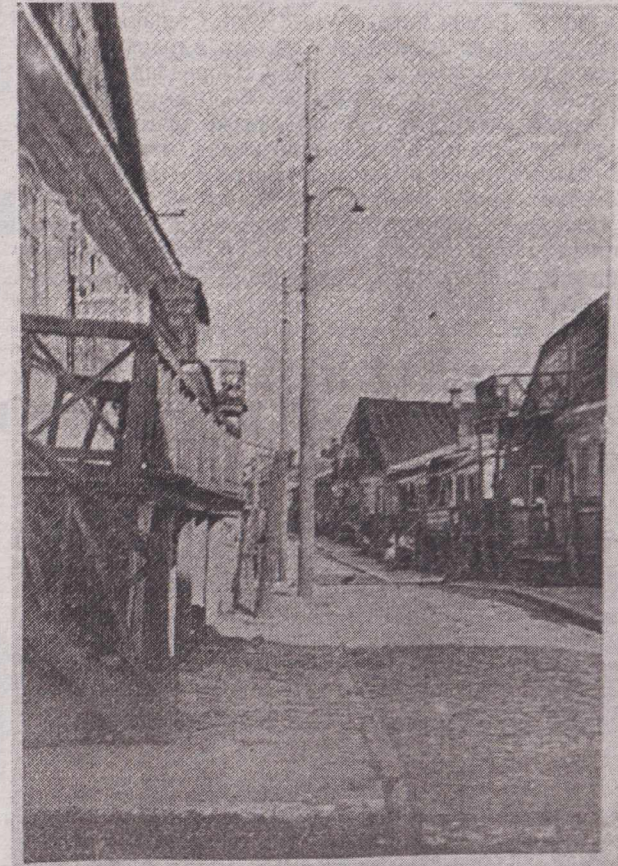
Місцеві сноби просиджують у цукерні навпроти православної церкви. Спраглі «нездорових» емоцій ідуть до «Нового Світу» — чи не єдиного закладу, де відбуваються виступи у виконанні «відомих варшавських митців», зовсім не відомих у столиці. Доброчесні матрони обурюються не подобствами, яких там нема, і часто вмовляють чоловіків провести вечір разом у кабаре.

З Кавказу ніхто, звичайно, не ходить до кінотеатру, крім молоді з вулиці Переца. В той час як деякі веселяться, решта міста вже спить. Сон є водночас дуже приємною розвагою. Єдиною для тих, хто не має грошей.

На вулицях через великі відстані світять ліхтарі. У дрожках дремають місцеві візники. Іноді хтось пройде, повертаючись з «вечірнього шаленства». Де-не-де вештаються повії. А загалом порожньо, тихо і спокійно...

Переклад статті Олександра Піскора «Місто 400 президентів» з тижневика «Prosto z mostu» Олени ГУМІНСЬКОЇ, архівіста Державного архіву Рівненської області.

<http://retropress.pl/prosto-z-mostu/miasto-400-prezesow/>

Єврейські будиночки на вулиці Переца